

Investigation of Emotional Intelligence and Life Satisfaction in Secondary School Students¹

F.Ebru IKIZ²

Sümevra KIRTIL GORMEZ³

ABSTRACT: The purpose of this study was to investigate the relationship between emotional intelligence levels and life satisfaction of students who goes on to 6., 7. and 8. grades in Izmir center according to various socio-demographic variables. Participants were 293 students; 151 girls (51.54%), 142 boys (48.46%). Data were analyzed using statistical techniques. According to results a positive correlation was found between life satisfaction and emotional intelligence of the participants. There is a significant difference between overall emotional intelligence subscale according to gender, parents attitude and parents education variable. Implications for education, counseling and guidance process at the elementary level were discussed.

Keywords: secondary school, satisfaction of life, emotional intelligence, gender, parental attitudes.

SUMMARY

Purpose and significance: This study investigated the relationship between emotional intelligence and life satisfaction levels of students who goes on to 6., 7. and 8. grades in Izmir center according to their gender, age, parents attitude, education levels of parents, and having nursery education or not. Findings showed the capability of counselors on empathy and the effective variables on them in order to develop appropriate university education programs, to examine skilled and credential counselor profile and offer community-wide suggestions for elementary school counseling.

Methods: This research is a descriptive and a correlation study in which the samples' existing levels on variables are determined by inventories and than they are correlated according to socio-demographic variables. The data was collected by Emotional Intelligence Scale (EQ-NED) which was developed by Ergin, İşmen & Özabacı and Satisfaction With Life Levels Scale which was developed by Diener, Emmons, Larsen, Giffin with a questionnaire which was developed by the researchers to determine the sociodemographic variables of the participants. Participants were consisted of 293 students (151 girls, 142 boys).

Results: According to results a positive correlation was found between the satisfaction with life levels and the emotional intelligence levels of the participants. Gender had found to be effective on overall emotional intelligence level, on understanding the others and on managing feelings subscales. Girls have significantly higher scores on understanding the others, on managing feelings, and on overall emotional intelligence subscales than boys. Gender, parents' attitude and education levels of the parents have not statistically significant effect on the satisfaction with life levels of the participants. It was found that the education level of the mother is effective on the self-understanding subscale of the emotional intelligence whether the education level of the father is effective on overall emotional intelligence level, on understanding the others and on managing feelings subscales. The participants who had indicated that their parents' have democratic attitudes towards them had statistically significantly higher scores on overall emotional intelligence levels, on understanding the others and on managing feelings subscales.

Discussion and Conclusions: According to the results, it can be said that emotional intelligence and satisfaction of life are two interrelated constructs with each other in secondary school students. Thus, we can say that emotionally intelligent students have satisfaction from life. As a reflection of our cultural child growing attitudes towards girls, girls are more efficient on understanding the others, on managing their own feelings and generally are more emotionally intelligent than boys. Since the tendency to be empathic grows by child rearing styles of parents during childhood, students whose parents' have democratic attitudes towards them and whose fathers have high educational competence, are more efficient on understanding the others, on managing their own feelings and generally are more emotionally intelligent than the others. In this study, mothers' educational attainment reemerges as an important variable affecting child's self-understanding. Thus, mothers and fathers have to be supported and enhanced on child rearing attitudes and personal relations with their children. Counselors should conduct studies on developing emotional intelligence and enhancing life satisfaction of students.

¹ Bu çalışma F. Ebru İkiz tarafından danışmanlığının yürütüldüğü Sümevra Kırtıl'ın "İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından genişletilip düzenlenerek hazırlanmıştır.

² Yrd. Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, ebru.ikiz@deu.edu.tr

³ Uzman Psikolojik Danışman

İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Duygusal Zekâ ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi

F.Ebru IKIZ⁴

Sümevra KIRTIL GORMEZ⁵

ÖZ: Bu araştırmanın amacı , ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın katılımcılarını İzmir ili metropol bölgedeki okullarda okuyan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı isteyen 151’i kız (%51.54), 142’si erkek (%48.46) olmak üzere toplam 293 öğrenci oluşturmaktadır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda yaşam doyumunu ve duygusal zeka alanları arasındaki ilişkilerin pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Genel Duygusal Zeka ortalamaları cinsiyete göre incelendiğinde kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Genel Duygusal Zeka alanında anne baba tutumuna göre anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir Genel Duygusal Zeka ortalamalarında ve yaşam doyumunu ortalamalarında anne- baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: ilköğretim, duygusal zeka, yaşam doyumunu, cinsiyet, ebeveyn tutumu.

GİRİŞ

“Neden bazı insanlar okulda, akademik ortamda başarısız olurken hayatta başarılı olabilmektedir?” sorusu insanları başarı konusunu yeniden gözden geçirmeye ve başarıyı oluşturan farklı nitelikleri araştırmaya yönlendirmiştir. Bu çalışmalar bir çok araştırmacıyı duyguları anlama ve çözümleme yoluna itmiş bu çalışmaların sonucu “duygusal zeka” kavramı gündeme gelmiştir. Duygusal zeka, insan zekasını anlamaya ve açıklamaya yönelik yeni açılımlar getirmektedir (Goleman, 2003; Kansu, 2004; Mayer, Salovey, 1990).

Yaşam doyumunu ya da bilinen adıyla mutluluk çağlar boyunca insanlığın ilgi odağı olmuş bir olgudur. Doyum, beklentilerin, isteklerin, dilek ve gereksinimlerin karşılanmasıdır. Yaşam doyumunu ise beklentiler ile elde olanların karşılaştırılmasıyla elde edilen durumu, kişinin beklentilerinin, gerçek durumla kıyaslanmasıyla ortaya çıkan sonucu göstermektedir. Yaşam doyumunu genel olarak kişinin tüm yaşamını ve bu yaşamın çeşitli boyutlarını etkilemektedir (Yoltaş, 2007). Yaşam doyumunu bir bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun bir biçimde bireyin tüm yaşamını pozitif değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin,1985). Gelişmiş toplumlardaki bireylerin en temel özelliklerinden olan sosyal duyarlılık, empati, motivasyon, girişimcilik ve iyimserlik gibi yetilerin yaşam boyu öğrenme felsefesiyle hayatın her alanında yaygınlaşması, duyguları anlama, ifade etme ve yönetme açısından bireylerin eğitilmesi ile mümkün olacaktır (Demir, 2007). Duygusal olgunluğa erişememiş kişilerin, yaşamlarını doyumlu bir şekilde sürdüremedikleri gözlenmektedir (Armağan, Yıldız, Gültekin, Karaaslan, 2007:106).

Duygu, (emotion), mutluluk, umutsuzluk ve hüzn gibi genelde hem fizyolojik hem de bilişsel tabanları olan ve davranışı etkileyen faktörler olarak tanımlanmaktadır (Feldman, 1996, Akt: Ulaş ve Arbak, 2004). Zeka, yeni karşılaşılan, tanıdık olmayan durumlara uyum sağlama, soyut, somut, sözel problemleri çözebilme, kendini eleştirme, öğrenebilme, yaratıcılık, soyutlama yetenekleri olarak tanımlanmaktadır (Akboy, 2005). Duygusal zeka ise kişinin kendisinin ve başkalarının duygularını kontrol etme, bunlar arasında seçim yapabilme ve kişinin bu duygularını hayatına yön vermede kullanabilme yeteneğini içeren sosyal zekanın bir tipidir (Mayer ve Salovey, 1999). Bu araştırmada duygusal zekanın kendi duygularını anlama, karşısındakinin duygularını anlama ve duyguları yönetme alt boyutları üzerinde çalışılmıştır.

Kendi duygularını anlama, kişinin kendi duygularını, güçlü ve zayıf yönlerini, sınırlarını bilmesi ve anlaması olarak ifade edilmektedir. Yüksek düzeyde duygusal zekaya sahip kişiler, kendilerini dürüst ve kompleksiz olarak değerlendirmektedirler. Kendi kapasitelerini bildikleri için

⁴ Yrd. Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, ebru.ikiz@deu.edu.tr

⁵ Uzman Psikolojik Danışman

altından kalkamayacakları işlere girmezler; giriştikleri işlerde de ne kadar risk almaları gerektiğini ya da nerede yardıma gereksinim duyabileceklerini bilirler. Karşısındakinin duygularını anlama, başkalarının fikir ve duygularını anlamaya çalışma, tavırlarını onların ruhsal durumlarına göre ayarlama becerisidir, yani bireyin çevresinden haberdar olmasıdır (Kansu, 2004). Duyguları yönetme ise, kişinin duygularını kontrol ederek dürüst ve tutarlı davranması ve değişimlere karşı kendi kendini ayarlayabilmesidir. Kendini ve duygularını yönetebilen bireyler, yaşantısında yada ilişkilerinde meydana gelen değişiklikleri önyargısız olarak karşılayabilir ve oluşan yeni durumlara kolayca uyum sağlayabilir.

Duygusal zeka; bireysel ve sosyal açıdan birtakım yetenek ve becerilen bir kombinasyonudur. Bireysel yetenek ve beceriler öncelikle kendine ait duygularını fark edip tanınmasını, onları uygun şekilde kontrol edebilmesini ve yaşamındaki hedefleri için özmotivasyonunu gerçekleştirebilmesini kapsamaktadır. Sosyal yetenek ve beceriler karşısındaki kişilerin duygularını fark edip, kendini onların yerine koyabilmeyi ve çevresindeki kişilerle iyi ilişkiler içinde etkileşim kurabilmeyi kapsamaktadır. Bilim adamları duygusal zekanın IQ gibi “kader” olmadığını, her yasta geliştirilebileceğini ifade etmektedirler. Bu da duygusal zekanın önemini bir kat daha arttırmaktadır (Acar, 2001).

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin özelliklerine bakıldığında, bu dönemde başkalarının duygularını anlamının ve duygusal paylaşımın arttığı görülmektedir. Bu dönemde olayları sadece kendi kişisel bakış açısından değil, karşısındaki kişinin bakış açısıyla görmeye çalışma çabasının da var olduğu görülmektedir. On iki yaş civarında egosantrik yaklaşım yavaş yavaş yerini daha hakça bir bakış açısına bırakmaya başlamaktadır. Haklı olandan taraf olma erdemli bir davranış olarak algılanmaktadır. Bilişsel gelişime paralel olarak bu dönemdeki bireylerin, insan ilişkilerine yönelik daha felsefi bir bakış açısı geliştirebildiği, insan ilişkilerini daha karmaşık gördüğü ve üzerinde düşünmeye değer olarak algılamaya başladığı görülmektedir (Gürses, 2007).

Bağımsızlığını kazanma, kendini yönetebilme ve bunların sonucunda da sağlıklı bir kimliğe sahip olma arzusunda olan genç, çevresinde kendisine pozitif ve gerçekçi bir kendilik fikri sağlayacak kişilere ihtiyaç duymaktadır. Kendini değerlendirirken, bu beklentisine cevap bulamaması onu çatışmaya sürüklemektedir (Bostan, 1993). Gencin kişisel ve sosyal gelişiminde oldukça önemli olan yaşantıları onun için duygusal güçlüklerle dönüştüğünde, gencin kişisel gelişimini de diğer insanlarla ilişkilerini de zorlaştırmaktadır (Bostan, 1993). Duygusal zeka becerilerine sahip çocukların ise daha mutlu, kendinden daha emin ve okulda daha başarılı oldukları, bu becerilerin; çocukların sorumlu, ilgili ve üretken yetişkinler olmalarını sağlayan temel özelliklerden olduğu belirtilmektedir (Shapiro, 2000).

Son yıllarda pozitif psikolojinin etkisiyle duygusal zeka ile ilgili yayınlarda artış olduğu gözlenmektedir. Duygusal zeka konusunda yapılmış olan çalışmaların temel varsayımına göre, bireylerin duyguları algılama, anlama ve bu duygusal bilgiyi kullanabilme yetenekleri birbirinden farklıdır ve bireyin duygusal zeka seviyesi, gerek entelektüel gerekse duygusal başarısına ve gelişimine çok önemli katkı sağlar (Lewis, Haviland-Jones ve Barrett, 2008). Okullarda verilen karakter eğitimi, sosyal beceri eğitimi, yaşam becerileri eğitiminin içeriği ağırlıklı olarak duyguları tanıma, anlama ifade etme, yönetme becerilerine dayanmakta ve iletişim becerileri içerisinde hoşgörü, sabır, özgüven vb. kavramlar hakkında eğitimler sağlanmaktadır (Türnüklü ve Korkut, 2005; Karatekin, 2003).

Günümüzde psikolojik danışma hizmetlerine duyulan ihtiyaç, dünyanın doğal kaynaklarındaki azalma, göçler, sosyoekonomik kaygılar, kadın ve erkekteki rol değişimleri, ailelerin dağılması, yalnızlık, kişiler arası uyumsuzluk sebebiyle artmaktadır (Akboy ve İkiz, 2007). Stres durumlarıyla başa çıkmada bireyin kendi duygularını ve karşısındaki bireylerin duygularını tanıyabilmesinin, ifade edebilmesinin ve yönetebilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Duygusal zekası yüksek bir kişi, kişisel ve kişiler arası becerileri sağlıklı bir şekilde kullanacaktır. Kendisiyle ilgili farkındalığı yüksek olacak, yaşamdan beklentilerini belirleyerek bu beklentiler doğrultusunda harekete geçecektir. Ergenliğin başlangıcı olan 12-14 yaş döneminde duyguları anlama, ifade etme ve yönetme açısından bireylerin eğitilmesinin, kişisel ve sosyal yeteneklerini hayatın her alanında uygulamada başarılı olan, motivasyonu yüksek, hayata iyimser gözlerle bakan, kendisine ve çevresine

duyarlı bir neslin oluşumu bakımından oldukça önemli olduğu (Yılmaz ve Dicle, 2007; Goleman, 2006) düşüncesiyle ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerinde bu araştırmanın yapılması önemli görülmektedir. Bu araştırmanın amacı ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve farklı değişkenler açısından incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırma modeli

Araştırmada betimsel, nedensel karşılaştırma ve korelasyonel modelleri bir arada kullanılmaktadır. Bu doğrultuda ölçeklerden elde edilen veriler, bilgi formundan elde edilen verilere göre analiz edilmekte ve incelenmektedir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını İzmir İl merkezinde bulunan 9 ilköğretim okulunun 6.,7. ve 8. sınıflarına devam eden 151'i kız (%51,54), 142'si erkek (%48,46) olmak üzere toplam 293 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların 103'ü (% 35,20) 6. sınıf, 96'sı (% 32,80)'ini 7. sınıf, 94'ü (% 32,10) 8. sınıf öğrencisidir. Yaş ortalaması 12,96 olduğu tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçları:

Duyusal Zeka Envanteri: Duyusal Zeka Envanteri Ergin, İşmen ve Özabacı (1999) tarafından geliştirilen kendi duygularını anlama, karşısındakinin duygularını anlama, duyguları yönetme olmak üzere üç alt boyuttaki duygusal zekayı ölçmeye yönelik bireysel ya da grupla 9 yaş yukarısına uygulanabilen bir ölçme aracıdır. Ölçeğin uygulanmasında zaman sınırlaması bulunmamakla birlikte yaklaşık 20-25 dakikada yanıtlanabilmektedir. Toplamda 108 maddeden oluşan ölçek her madde için Likert tipi dörtlü derecelendirmeli yanıt seçeneğindedir (hiç böyle yapmam, ara sıra, çoğu zaman, daima böyle yaparım). Duyusal Zeka Envanterinin güvenilirlik çalışması Cronbach Alfa katsayısıyla incelendiğinde DZE'nin kendi duygularını anlam alt boyutu için .78, karşısındakinin duygularını anlama alt boyutu için .72, duyguları yönetme alt boyutu için .81 ve DZE'nin toplamı içinde .60 olarak elde edilmiştir.

Yaşam Doyumu Ölçeği: Bireylerin yaşam doyumunu belirlemek amacıyla Diener, Emmons, Losen ve Giffin (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği (Satisfaction With Life Scale) beş aynı yönde ifade edilen maddeden oluşmaktadır. Likert türünde olan ölçekte "hiç uygun değil" ile "çok uygun" arasında değişmek üzere 1'den 7'ye kadar seçenekler bulunmaktadır. Köker (1991) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini .71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlık değeri ise .78 olarak belirlenmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan katılımcılara ait kişisel bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından uzman görüşleri doğrultusunda kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Anket şeklinde düzenlenen bu form ile katılımcıların cinsiyeti, yaşı, anne babanın eğitim düzeyi ve ebeveyn tutumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Analizi: Bilgi formundan elde edilen verilerin betimleyici istatistik yöntemi ile analiz edilmiş, frekans dağılımı ile belirtilmiştir. Ölçeklerden elde edilen puan ortalamalarına ilişkin veriler, bilgi formundan elde edilen verilere göre Tek Yönlü Varyans Analizi, t testi, Kruskal Wallis ve Mann-Whitney U ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu araştırmada, katılımcıların duygusal zeka ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanı sıra katılımcıların duygusal zeka ve yaşam doyumu düzeyleri katılımcıların cinsiyeti, yaşı, anne babanın eğitim düzeyi ve katılımcıların algıladığı ebeveyn tutumları açısından incelenmiştir.

Katılımcıların yaşam doyumu ve duygusal zeka düzeyleri arasındaki bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. *Katılımcılarının yaşam doyumu ve duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişkiler*

	Yaşam Doymu	KNDA	KŞDA	DY
Kendi Duygularını Anlama	.01			
Karşısındakinin Duygularını Anlama	.16*	.06		
Duyguları Yönetme	.19*	.22*	.69	
Genel Duygusal Zeka	.16*	.64*	.74*	.84*
Toplam				

* $p < ,05$

Katılımcıların duygusal zeka ve yaşam doyumu arasındaki ilişki incelenirken birinci tip hatayı ortadan kaldırmak amacıyla Bonferroni yaklaşımı kullanılmıştır. Bonferroni düzenlemesi sonrasında elde edilen ikili ilişkiler incelendiğinde 10 adet ikili ilişkiden 7 adetinin, .05 anlamlılık düzeyinin altında anlamlı ilişkiler sergilediği ortaya çıkmaktadır. Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların yaşam doyumu puan ortalamalarının duygusal zekanın Kendi Duygularını Anlama altboyutu dışında Duyguları Yönetme altboyutu , Genel Duygusal Zeka altboyutu ve Karşısındakinin Duygularını Anlama altboyutundan aldıkları puan ortalamaları ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların cinsiyete göre duygusal zeka ve yaşam doyumu puan ortalamaları bağımsız örneklem için t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. *Cinsiyete Göre Duygusal Zeka ve Yaşam Doymu Düzeyi – t- Testi Analizi*

Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss.	t
Kendi Duygularını Anlama	Kız	151	3,02	,33	-,764
	Erkek	142	3,06	,33	
Karşısındakinin Duygularını Anlama	Kız	151	2,88	,26	2,922*
	Erkek	142	2,79	,23	
Duyguları Yönetme	Kız	151	3,01	,31	2,748*
	Erkek	142	2,91	,28	
Genel Duygusal Zeka	Kız	151	2,97	,23	1,986*
	Erkek	142	2,92	,19	
Yaşam Doymu	Kız	151	21,61	6,21	-,140
	Erkek	142	21,71	6,24	

* $p < .05$

Tablo 2’de görüldüğü gibi, cinsiyete göre duygusal zekanın Kendi Duygularını Anlama alt boyutu ($t = -,764$; $p = ,445$) ile yaşam doyumu düzeyinde ($t = -,140$; $p = ,889$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark saptanmamıştır. Duygusal zekanın diğer alt boyutlarında cinsiyete göre farklılaşmaların olduğu gözlenmiştir. Kızların puan ortalamasının Karşısındakinin Duygularını Anlama alt boyutu ($n=151$, $\bar{X} = 2,88$), Duyguları Yönetme alt boyutu ($n=151$, $\bar{X} = 3,01$) ve Genel Duygusal Zeka boyutu ($n=151$, $\bar{X} = 2,97$) için erkeklerin puan ortalamasına oranla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Anne baba tutumlarına göre duygusal zeka ve yaşam doyumu sıra ortalamaları arasındaki fark Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 3’de verilmektedir.

Tablo 3. Anne Baba Tutumlarına Göre Duygusal Zeka ve Yaşam Doyumu Düzeyleri – Kruskall Wallis Testi

Boyutlar	Anne baba tutum	N	Sıra ort.	sd	χ^2
Kendi Duygularını Anlama	Otoriter	27	157,74	3	5,961
	Demokratik	160	140,79		
	Aşırı Koruyucu	47	125,83		
	Aşırı Hoşgörülü	53	162,81		
Karşısındakinin Duygularını Anlama	Otoriter	27	104,15	3	11,858*
	Demokratik	160	156,44		
	Aşırı Koruyucu	47	126,94		
	Aşırı Hoşgörülü	53	141,88		
Duyguları Yönetme	Otoriter	27	103,67	3	13,667*
	Demokratik	160	157,38		
	Aşırı Koruyucu	47	122,65		
	Aşırı Hoşgörülü	53	143,09		
Genel Duygusal Zeka	Otoriter	27	119,93	3	10,644*
	Demokratik	160	154,46		
	Aşırı Koruyucu	47	115,48		
	Aşırı Hoşgörülü	53	149,97		
Yaşam Doyumu	Otoriter	27	122,98	3	2,423
	Demokratik	160	146,22		
	Aşırı Koruyucu	47	139,91		
	Aşırı Hoşgörülü	53	151,62		

* $p < ,05$

Katılımcıların anne baba tutumlarına bağlı olarak Karşısındakinin Duygularını Anlama alt boyutunda ($\chi^2= 11,858$, $p < ,05$), Duyguları Yönetme alt boyutunda ($\chi^2=13,667$, $p < ,05$) ve Genel Duygusal Zeka boyutunda ($\chi^2= 10,644$, $p < ,05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır.

Farkın kaynağını tespit edebilmek için Mann Whitney U testi aracılığıyla ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. İkili karşılaştırmalar sonrasında anne babalarının demokratik tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların duygusal zekanın Karşısındakinin Duygularını Anlama alt boyutu düzeyinin ($n=160$, $\bar{X} = 156,44$) anne babasının otoriter ($n=27$, $\bar{X} = 104,15$) ve aşırı koruyucu ($n=47$, $\bar{X} = 126,94$) bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların düzeyinden yüksek olduğu saptanmıştır.

Duygusal zekanın Duyguları Yönetme alt boyutunda anne babalarının demokratik ($n=160$, $\bar{X} = 157,38$) ve aşırı hoşgörülü ($n=53$, $\bar{X} = 143,09$) bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların duygusal zeka düzeyi anne babalarının otoriter bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcılardan ($n=27$, $\bar{X} = 103,67$) istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.

Anne babalarının demokratik bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların duygusal zekanın Duyguları Yönetme alt boyutu düzeyinin ($n=160$, $\bar{X} = 157,38$) anne babalarının aşırı koruyucu bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcılardan ($n=47$, $\bar{X} = 122,65$) istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur.

Anne babalarının demokratik bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların Genel Duygusal Zeka düzeyinin ($n=160$, $\bar{X} = 154,46$) anne babalarının otoriter ($n=27$, $\bar{X} = 119,93$) ve aşırı koruyucu bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların ($n=47$, $\bar{X} = 115,48$) Genel Duygusal Zeka düzeyinden istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.

Anne babalarının aşırı hoşgörülü bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların Genel Duygusal Zeka düzeylerinin ($n=53$, $\bar{X} = 149,97$) anne babalarının aşırı koruyucu bir tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların Genel Duygusal Zeka düzeylerinden ($n=47$, $\bar{X} = 115,48$) anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Anne ve baba eğitim düzeyine göre katılımcıların duygusal zeka ve yaşam doyumu düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde, Duygusal zekanın Karşısındakinin Duygularını Anlama alt boyutunda ($\chi^2= 8,828$, $p< .05$) Duyguları Yönetme alt boyutunda ($\chi^2= 9,133$, $p< .05$) Genel Duygusal Zeka boyutunda ($\chi^2= 10,492$, $p< .05$) ve yaşam doyumu puan ortalamalarında ($\chi^2= 2.758$, $p< .05$) anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Sadece Kendi Duygularını Anlama alt boyutu sıra ortalamalarında anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar olduğu hesaplanmıştır ($\chi^2= 13,597$), $p= .034$). Annesi okur yazar olan katılımcıların annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite seviyesinde eğitim alan katılımcılardan daha düşük sıra ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir.

Baba eğitim düzeyine bağlı olarak katılımcıların duygusal zekanın Kendi Duygularını Anlama alt boyutunda ($\chi^2= 8,473$, $p< .05$) Genel Duygusal Zeka boyutunda ($\chi^2= 11,190$, $p< .05$) ve yaşam doyumu sıra ortalamalarında ($\chi^2= 4,841$, $p< .05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı saptanmıştır. Duygusal zekanın Karşısındakinin Duygularını Anlama alt boyutunda ($\chi^2= 12,751$, $p= .047$) ve Duyguları Yönetme alt boyutunda ($\chi^2= 15,399$, $p= .017$) baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu, babanın üniversite mezunu olmasının katılımcıların karşısındakinin duygularını anlama ve duygularını yönetme alt boyutlarında olumlu yönde etki yarattığı saptanmıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada katılımcıların yaşam doyumu ve duygusal zeka düzeyi arasındaki ilişkiye genel olarak bakıldığında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ancak anlamlı olan bu ilişkinin düşük olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda karşısındakinin duygularını anlama, duyguları yönetme ve genel duygusal zeka açısından yeterli olan çocukların yaşam doyumlarının yüksek olduğu söylenebilir. Elde edilen sonuç ülkemizde yapılan bazı araştırma sonuçları ile (Deniz, Hamarta ve Öztürk, 2007; Deniz ve Yılmaz, 2004) paralellik göstermektedir. İlköğretim ikinci kademe öğrencileri ön ergenlik döneminde olup hem ergenlik dönem özelliklerini hem de çocukluk döneminin özelliklerini göstermektedirler. Bu yaş aralığında çocuklar ailenin desteğini aramadan akran desteği aramaya, hem aile içi ilişkilerinde ve akran ilişkilerinde bir aidiyet duygusu yaşamaya hem de akademik açıdan başarılı olmaya ve kendine karşı olumlu tutumlar geliştirmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Mutlu olmaları da bu ihtiyaç alanlarının doyurulmasıyla paralellik göstermektedir. Aile içinde, akran grubunda ve okul çevresindeki önemli kişilerle kişilerarası ilişkilerinin yeterli olması onların duygusal zeka açısından ne derece yetkin olduklarıyla bağlantılıdır ve yaşam doyumları ile mutlulukları da bu yetkinlikle geçirdikleri yaşantılar sonucunda gelişmekte yada zedelenmektedir. Sonuç olarak, duygusal zeka açısından yetkin olmanın yaşamda doyumlu ve mutlu olmayı yordayıcı etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada cinsiyete göre yaşam doyumu düzeyinde farklılık olmadığı saptanmıştır. Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde bireylerin cinsiyetlerine göre yaşam doyumu puan ortalamalarında anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre, cinsiyetin, mutluluğu yordamada etkili olmadığı anlaşılmaktadır (Myers ve Diener, 1995, Erdoğan, 2008).

Duygusal zekanın Kendi Duygularını Anlama altboyutu düzeyinde cinsiyete göre farklılık saptanmamıştır. Duygusal zekanın Karşısındakinin Duygularını Anlama altboyutu, Duygularını yönetme altboyutu ve Genel Duygusal Zeka boyutunda ise cinsiyete göre farklılıkların olduğu saptanmıştır. Duygusal zekanın Karşısındakinin Duygularını Anlama alanında kızların duygusal zeka düzeylerinin erkeklerin Karşısındakinin Duygularını Anlama duygusal zeka düzeylerinden anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Duyguları Yönetme Duygusal zeka alanında kızların erkeklere oranla anlamlı derecede daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğu gözlenmektedir. Son olarak Genel Duygusal Zeka ortalamaları cinsiyete göre incelendiğinde kızların ortalamasının erkeklerin ortalamasına oranla anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak kız çocuklarının duygusal zeka düzeylerinin erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Çalışmadan elde edilen bu sonuç ülkemizde yapılan bazı araştırma sonuçları (Erdoğan, 2005, Çelik ve Deniz, 2008, Bender, 2006, Erdoğan, 2008, Göçet, 2002, Ergin, 2002, Deniz ve Yılmaz, 2004, Ünal, 2001) ve yurtdışında yapılan bazı araştırma sonuçları ile (Austin ve ark., 2005, Nikalaou ve ark., 2002, Harrod ve Scheer, 2005, Petrides ve Furnham, 2000) paralellik göstermektedir ve kültürel yapıyı yansıttığı düşünülmektedir. Öyle ki kız çocukları kültürümüze özgü olarak başkalarına karşı duyarlı, onların ne

düşünüp ne hissettiklerine yönelik olarak hassas yetiştirilmekte, tutum ve tavırlarını çevreden kabul görecektir şekilde düzenleme hususunda eğitilmektedir. Ayrıca duygularını dışa vurmadan ziyade kontrol etme, hatta gerektiğinde saklamaya yönelik olarak yönlendirilmektedirler. Erkek çocukları ise dışa dönük olmak üzere yetiştirilmekte ve dürtüsel davranışları daha fazla kabul görmektedir.

Duygusal zekanın Karşısındaki Duygularını Anlama altboyutunda, Duyguları Yönetme altboyutunda, Genel Duygusal Zeka boyutunda ve yaşam doyumu puan ortalamalarında anne eğitim düzeyine göre farklılık olmadığı, duygusal zekanın Kendi Duygularını Anlama altboyutunda anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, annesi sadece okuryazar olan katılımcıların kendi duygularını anlama düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi, çalışma hayatı ve geçirilen yaşantılar annenin iletişim becerilerine katkı sağlar. Edindiği kazanımlar yoluyla çocuğuyla iletişimde onun duygu ve düşüncelerini paylaşarak kendini tanımasına yardımcı olabilir. Çocukla yetişkin ilişkisinde olaylar, kişiler ve ortamlar hakkında duygu paylaşımı yer alırsa, karşılıklı duyguların ifade edilmesine yönelik bir ortam sağlanırsa ve çocuğun anlık ve ya genel olarak duygularını anlaması ve ifade etmesi cesaretlendirilir, pekiştirilirse kendi benliğine ve içdünyasına yönelik anlayışı artar. Ancak; annelerin genel olarak sahip oldukları şefkat, koruma arzusu ile çocuklarının adına adımlar atmaları, kararlar almaları çocuklarıyla fazla girişik ve bağımlı bir ilişki geliştirmelerine yol açabilmektedir. Bu doğrultuda, olayların ve ihtiyaçların nesnel ve objektif ele alınışından uzaklaştıkları için de çocukların karşı tarafın duygularını anlama ve kendi duygularını yönetme becerilerini olumsuz etkilediği söylenebilir. Özellikle diyalogları veya olayları ele alışları esnasında anne karşı tarafı anlama ve kendi duygularını yönetme konusunda model olamıyorsa çocukta bunu geliştiremeyebilir. Sonuç olarak annenin eğitilmiş olmasının çocukların kendilerini anlama boyutunda gelişmelerini yordayıcı etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Duygusal zekanın Kendi Duygularını Anlama altboyutunda, Genel Duygusal Zeka boyutunda ve yaşam doyumu puan ortalamalarında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Duygusal zekanın Karşısındaki Duygularını Anlama altboyutunda ve Duyguları Yönetme altboyutunda baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, babası üniversite mezunu olan katılımcıların karşısındaki duygularını anlama ve kendi duygularını yönetme düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça babaların çoğunlukla yoğun çalışma temposu nedeniyle anne kadar çocuklarıyla vakit geçiremedikleri, bir arada olduklarında ise çocuklarıyla daha analitik, daha nesnel ilişki kurmakta olup çocuklarını dinlemeye-anlamaya ve çocukların da babalarını dinlemesine-anlamasına daha fazla zaman ayırmaya çalıştıkları gözlenmektedir. Bu sayede onlarla anneden daha objektif bir ilişki kurmaktadır. Bu ilişki kapsamında babanın çalışma temposu, iş hayatındaki olaylara yaklaşım biçimi, kendi kişisel ihtiyaçları ele alınırken çocuk, onu anlama ve ona yönelik duygularını yönetme beceri geliştirmektedir, özellikle baba bu konularda ona model de olursa çocukta gelişmektedir. Sonuç olarak babanın eğitilmiş olmasının çocuğun karşısındaki duygularını anlama ve duygularını yönetme açısından gelişmelerini yordayıcı etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Duygusal zekanın Kendi Duygularını Anlama alt boyutunda ve yaşam doyumu puan ortalamalarında anne baba tutumlarına düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Duygusal zekanın Karşısındaki Duygularını Anlama alt boyutunda, Duyguları Yönetme alt boyutunda ve Genel Duygusal Zeka boyutunda anne baba tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, anne babalarının demokratik tutuma sahip olduğunu ifade eden katılımcıların anne babalarının otoriter ve koruyucu olduğunu ifade edenlere oranla karşısındaki duygularını anlama, kendi duygularını yönetme ve genel duygusal zeka açısından daha yeterli oldukları saptanmıştır. Erdoğan (2008) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre çocuklarına yönelik demokratik davranışlar sergileyen anne babaların çocuklarının duygusal zeka puanları, otoriter ve ilgisiz anne-baba tutumlarına göre daha yüksektir. Bender (2006), tarafından yapılan incelemeler, toplam duygusal zeka ya da alt boyutları ile aile tutumu arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Çocuk eğitiminde sevgi ve eğitim dengesi sağlıklı kurulmalı, çocuklara hem sınırları öğretilirken, her koşulda değerli oldukları hissettirilmelidir. Bu bağlamda ona söz hakkı tanınması, kendini ifade ederken dinlenilmesi, anlaşılmasına çalışılması, hakkının kollanması çocuğun kendini her koşulda iyi hissetmesine yol açacak, sadece kendi bakış açısına göre değil başkalarının bakış açılarını da dikkate almayı öğrenecek, ortama göre kendini yönetmeyi öğrenecektir.

Bu çalışmada ortaya konan yaşam doyumu ve duygusal zeka yetenekleri arasındaki ilişkiler dikkate alındığında, öncelikle duygusal zeka kavramının uygulamalarının yaygınlaşması için başta

ilkokul öğretmenleri olmak üzere tüm öğretmenlerin duygusal zeka kavramını iyi tanımaları ve öğretme –öğrenme sürecinde duygusal zekayı geliştirici uygulamalara yer vermeleri gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda hizmet içi eğitimlerle öğretmen eğitimine ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Aile, çocukların kişiliklerinin ve yaşamlarında ilk sosyal ağların şekillendiği en önemli eğitim kurumudur. Bu çalışmada ebeveyn tutumlarının ve eğitim seviyesinin duygusal zeka ile ortaya çıkan ilişkileri dikkate alındığında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yaşam doyumlarını etkileyen olumsuzlukların neler olduğunun tespit edilmesi, anne ve babalara yönelik olarak duyguların ifadesi, yönetimi ve öğretimi konusunda hizmet içi eğitim seminerlerinin düzenlenmesi önemli görülmektedir. Öğrencilerin duygularını anlama, ifade etme, yönetme ve karşı tarafı anlama açısından gelişimlerine katkı sağlayıcı sosyal aktivitelerin okullarda çeşitli dallarda yaygınlaştırılması gerektiği ve öğrencilerin bunlara katılımının desteklenmesi önerilmektedir. Ayrıca okullarda da, önemli bir kişisel sosyal etkileşim ortamı olduğu için, psikolojik danışma uzmanlarınca, sosyal beceri eğitimi ve stresle başa çıkma stratejilerinin kazandırılmasına yönelik programlar düzenlenmesi, öğrencilerin duygusal zeka yeteneklerinin geliştirilmesine ve dolayısıyla yaşamı olumlu olarak algılamalarına katkıda bulunacağı için önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, F.T. (2001). *Duygusal zeka yeteneklerinin göreve ve insana yönelik liderlik davranışları ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akboy, R. (2005). *Eğitim psikolojisi ve çoklu zeka*. İzmir: Dinazor Kitabevi.
- Akboy, R ve İkiz, E (2007). *Psikolojik danışma ve rehberlikte çağdaş bir anlayış, yaşamla iç içe, yaşam boyunca*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Armağan, A., Yıldız, E., Gültekin, B. ve Karaaslan, A. İ. (2007). *Öğretmenlerin teknoloji kullanımı ile duygusal zeka arasındaki ilişkilerini belirlemeye yönelik bir alan araştırması*. Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Austin, E., Evans, J. P., Goldwater, R. & Potter, V. (2005). A preliminary study of emotional intelligence, empathy and exam performance in first year medical students. *Personality and Individual Differences*. Vol 39, 1395-1405.
- Balcı Çelik S. ve Deniz, M. E. (2008). Ergenlerin duygusal zeka düzeylerinin yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından karşılaştırılması: Kültürler arası bir karşılaştırma. *İlköğretim Online*, 7(2), 376-383
- Bender, M.T. (2006). *Resim iş eğitimi öğrencilerinde duygusal zeka yaratıcılık ilişkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, A. (2007). *Duygusal Zeka Enstitüleri (DZE) Platformu* <<http://www.dzeplatformu.org/dzonem.php>> (12.01.2007)
- Deniz, M.E., Öztürk, A. ve Hamarta, E. (2007). *Duygusal zekanın yaşam doyumunu yordama gücü*, International Emotional Intelligence And Communication Symposium Proceedings Books. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Deniz, M. E. ve Yılmaz, E. (2004). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka yetenekleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişki*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*. 49, 71–75.
- Erdoğan, M.Y.(2008). Duygusal zekanın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. C.7, S.23, 62-76.
- Ergin, D.Y., İşman, E. ve Özabacı, N. (1999). *EQ of gifted youths: A comparative study*. 13. Biennial World Conference, World Council For Gifted and Talented Children, İstanbul.
- Goleman, D.(2003). *Duygusal zeka*. İstanbul:Varlık Yayınları
- Goleman, D. (2006). *Duygusal zeka neden IQ'dan daha önemlidir?* 30.Baskı. Çev. B. S. Yüksel. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Göçet, E. (2002). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile stresle başa çıkma tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürses, G. (2007). *İlköğretim çağı çocuğunun genel özellikleri ve bu çağda yaygın biçimde görülen sorunlar* <http://g.gurses.tripod.com>
- Harrod, N.R. & Scheer, S.D.(2005). An exploration of adolescent emotional intelligence in relation to demographic characteristics. *Adolescence*, 40 (159), 503-513.
- Kansu, N. (2004). *Duygusal zeka*.
<<http://www.zaferkoleji.k12.tr/kategoriler/sayfa.asp?islem=2&SayfaNo=14>> (12.06.2007)
- Karatekin, G. N. (Ed.). (2003). *Helik karakter okulu aile seti*. Ankara: Nobel Yayınları
- Lewis, M., Haviland-Jones, J. M. & Barrett, L. F. (2008). *Handbook of emotions*. New York: Guilford Press.
- Mayer, J.D. & Salovey, P. (1990). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*, Vol:17.
- Myers, D. G. & Diener, E. (1995). Who is happy?, *Psychological Science*.6, 10-19.
- Mayer, J.D., Salovey, P., & Carusa, D.R. (1999). Emotional intelligence meets traditional standards of an intelligence. *Intelligence*, C.27, S.4, 267-298.
- Nikolaou, I. & Tsaousis, I. (2002). Emotional intelligence in the workplace: Exploring its effects on occupational stress and organizational commitment. *International Journal of Organizational Analysis*. Vol. 10,4, 327-342.
- Petrides K.V. & Furnham, A. (2000). Gender differences in measured and self estimated trait emotional intelligence. *Sex Roles. A Journal of Research*. 42(5-6),449-461.
- Shapiro, L. E. (2000). *Yüksek EQ'lu bir çocuk yetiştirmek*. Ümran Kartal (çev.), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Türnüklü, A. ve Korkut, F. (2005). *Okul temelli sosyal duygusal eğitim programı*. Ankara: Özel Tevfik Fikret Okulları, Yayın no:11.
- Ulaş, Ç. ve Arbak, Y. (2004). Modern yaklaşımlar ışığında değişen duygu-zeka ilişkisi ve duygusal zeka. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C.3, S.2, 209-219.
- Yılmaz, M. (2002). *Duygusal zeka düşünme becerileri eğitiminin annelerin duygusal zeka düzeyine etkisi*.Yayınlanmamış Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M. ve Dicle, A.N. (2007). *Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin duygusal zeka düzeyleri ve bazı kişisel özelliklerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yoltaş, A.R. (2007). *Öğretmen adaylarının yaşam doyumu ve depresyon düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.